

Béla (1944), Szemadám György állított ki. Az egyik legemlékezetesebb és leghírhedtebb tárlatuk az 1971. május 8–11. között az állatkert oroszlánbarlangjában (itt dolgozott Szemadám György a nagyvadak gondozójaként) rendezett „munkabemutató” volt.

Olyan egyszerű művészettörténészek álltak a csoport mellé, mint Frank János és Mezei Ottó, akik éppen az idén távoztak közülünk. Frank János rendezte az első tárlatukat, Mezei Ottó pedig mindhárom 1971-es kiállításukat megnyitotta. Tény tehát, hogy a korszak másik két „nemhivatalos” művészeti szcénája, az Iparterv és a Szürenon mellett a No 1 is jelentős szerepet játszott. A csoportos kiállítás azokban az években szinte az egyetlen bemutatkozási forma volt az avantgárd alkotók számára. Ezek a csoportosulások viszonylag laza szövődékek bizonyultak, hiszen több művész is kiállított a No 1 és a Szürenon csoporttal egyaránt (pl. Bocz Gyula [1937], Haris László, Prutkay Péter, Zeisel Magda).

A jelenlegi „emlékkiállítást” 1997-ben az Ernst Múzeumban előzte meg egy nagyszabású tárlat, ahol 16 művész egykorú és jelenlegi munkáin keresztül irányították rá a figyelmet a hatvanas évek avantgárd mozgalmairól készült kiállításokon korábban mellőzött csoport egykori jelentőségére. Ahogy annak a kiállításnak, úgy a mostaninak sem célja a

korábbi tárlatok rekonstruálása; a kiállítók nagy részétől nem is a csoport működési ideje (1969–1971) alatt készült alkotások láthatók. A zsűrimentesség elve, a helyszín és a kiállító személyek ugyanazok. A művek kicsit mások, de a minőség alapvető kritérium maradt.

SZEIFERT JUDIT

(József Attila Művelődési Központ,
Budapest)

Jánossy Ferenc-kiállítás

A kortárs művészettörténet-kutatásban megfigyelhető egy tendencia, amelynek képviselői egyre több méltatlanul elfeledett vagy háttérbe szorított életműre irányítják rá a szakma és a közönség érdeklődését. Ilyen mellőzött életmű Jánossy Ferenc (1926–1983) *oeuvre-je* is, akinek eredeti formanyelvű festészete mindenképpen nagyobb figyelmet érdemel. Jelenleg ötven művéből látható válogatás Balassagyarmaton, ahol a festő 1968-tól haláláig élt. Öntörvényű, egyszerre gyöttrődő-önpusztító és szellemes-kedélyes személyisége a magyar művészettörténet magányos alakjává teszi Jánossyt.

A mostani kiállításnak elsősorban a ténye figyelemre méltó, hiszen a rendezés hagy némi kívánnivalót maga után (a képeknek sem a tema-

titkai, sem a kronológiai összefüggéseit nem mutatták be), de a tárlat alkalmával mégis betekintést kaphattunk Jánossy Ferenc festői gondolkodásmódjába, megismerhetünk valamit művészetéből, összetett és különös személyiségéből. Ki is volt Jánossy Ferenc, vagy ismertebb néven Firinc?

Művészi életútja szinte tipikusnak mondható állomásokat érintett. A szocreál egyre erősödő szorítása idején, 1945 és 1950 között végezte művészeti tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán, de intenzív kapcsolatban inkább az Európai Iskolával állt. Itt mutatkozott be az 1948-as *Fiatalok* tárlatán nagyobb méretű szürrealis-absztrakt festményekkel és hidegtű-lapokkal. A szocreál évei törést jelentettek pályája szempontjából. 1956 decemberében nyugatra szökött, és Bazelben telepedett le. Az 1957-től 1963-ig tartó emigrációs évek, a nehézségek ellenére, művészete szempontjából új inspirációt jelentettek. Legtöbb Bazelben készült szürrealis-figuratív festményének színtere a bázeli karneválok világa lett, amelyek álomszerűen tarka forgatagát a későbbiekben más szürrealis kompozícióihoz is felhasználta. Életpályáját szimbolikusan összegző képe, a *Magányos lovas* (1963), amelyet ugyan csak Bazelben festett, arról tanúskodik, hogy képzelete elfojtott, újra meg újra felszínre törő démonaival viaskodott. A plasztikusan felhor-

dott, kiemelkedő festékrétegek rusztikus faktúrája felerősíti a kép víziójának zaklatottságát. A jelenetet a sodró dinamika és a méretarány-keveredések szürrealis látomássá avatják. A címszereplő egy fehér lovon ülve, kivont karddal látható a kép közepén. A nézőknek háttal, arcát profilból mutatva jelenik meg, vörös inge izzó foltként irányítja a figyelmet. Nála sokkal nagyobb méretű alakok vesznek körül: pengéje folytatásában például egy hatalmas őzfej bontakozik ki a fatörzsszerű formából. A mozgalmas, többalakos jelenet mégis a magányról szól. Az idegenben még inkább magára maradt festő kétségbeesett küzdelméről vall ezen a kompozíción. Hiszen a bezártság, amely elől külföldre menekült, csak némiképp enyhült. Saját belső világa egyre inkább burokként zárult rá, s Jánossy önmaga rabjává, illetve saját börtönévé vált, amelyből elszabadulni, kitörni nem tudott. Leveleiben idealizálta az itthoni viszonyokat, és az 1963-as amnesztiát kihasználva hazatért Magyarországra, ahol azonban sem műteremhez, sem jelentősebb kiállítási lehetőséghez nem jutott. Bár 1968-tól Balasagyarmaton élt, gyakran utazott Budapestre. A hatvanas évek közepétől kezdve itt találkozott azokkal a lázadó fiatalokkal (pl. Bódy Gábor, Bereményi Géza), akik együtt járták vele a főváros utcáit. Így vált jellegzetes alakjává a pesti „undergroundnak”, ahol Firinc néven ismerték és

emlegették. Budapesti kiruccanásairól azonban mindig hazatért Balassagyarmati lakótelepi lakásába. Önpusztító életmódja mind jobban felőrölte egészségét. Viszonylag fiatalon, 56 évesen hunyt el.

Szinte sorsszerű, hogy a kiállítás megnyitójára tervezett, Jánossy Ferenc művészetét bemutató kötet megjelenése sajnálatos módon meghiúsult, mivel a kiadó közvetlenül a nyomdába adás előtt visszalépett. Szerencsére egy másik kiadó gondozásában december elején napvilágot lát a könyv, s a karácsonyi könyvpiaccon már bizonyosan megtalálható lesz.

SZEIFERT JUDIT

(*Palóc Múzeum, Balassagyarmat*)

A temetetlen halott

Az idei esztendő októberi emlékezését Mészáros Márta új filmje dominálta. Bár a rendezőnő előzetesen úgy nyilatkozott, hogy elsősorban Nagy Imre mint magánember tragédiája érdekelte, azt is kiemelte, hogy a film elkészítésekor történelmi hitelességre törekedett. Ismét szép film került ki Mészáros Márta kezei közül, forgatókönyve is jól ragadja meg Nagy Imre utolsó másfél évének emberi drámáját. Nagyszerűek a színészi alakítások, elsősorban Jan

Nowicki Nagy Imre-figurája, de a magyar mellékszereplők jellemformálása is kitűnő: elég ha csak Moór Marianna, Mácsai Pál vagy Cserhalmi György játékát ragadjuk ki. A közönség meglepően nagy érdeklődéssel fogadta a filmet, amihez nyilván az osztályait moziba invitáló tanárok is hozzájárultak.

Az alkotás célközönsége egyébként bevallottan a középiskolás-egyetemista korosztály, amely csupán talán ha nagyszülein keresztül érintett a forradalomban, ám érdeklődése annál nyitottabb minden, így a történelmi kérdések irányába is, a képi kommunikáció pedig úgyszólván az anyanyelve.

Milyen képet kaphatunk, kaphat a célközönség a film végére Nagy Imréről és az ötvenhatos forradalomról? A forradalom napjai csupán néhány kockán köszönnek vissza; keverednek az archív és a mai felvételek: Nagy Imre beszél a Parlament erkélyéről és személyében Jan Nowicki már október 23-án függetlenséget ígér a tömegnek. A snagovi fogságból visszanézve villannak fel Nagy Imre életének egyes mozzanatai is: első világháborús sebesülése, csatlakozása a „mozgalomhoz”, valamint élete nagy álmának teljesülése, a földosztás. Ezekben a jelenségekben a miniszterelnök magyar földhöz való ragaszkodása válik hangsúlyossá (az élete végéig vele lévő somogyi föld – talán túlzottan is – erős motívuma segítségével), és